

Развитие на парадигмата „Качество на висшето образование в Русенския университет”

Велизара Пенчева, Радослав Кючуков

Development of the paradigm "The quality of higher education in the University of Ruse. The publication considered the following questions: European context of quality in higher education; The quality of education in national legislation; University of Ruse paradigm "Quality system of the higher Education"; New development of the paradigm.

Key words: Quality, Higher Education, System.

ВЪВЕДЕНИЕ

Образованието се характеризира по различни, взаимно допълващи се начини: човешко право, услуга, обществено благо (да получаваш, но и да даваш), средство за социализация, средство за демократизация, инвестиция. Чрез образованието се реализира процесната верига: Обучение – Учене – Възпитание.

Висшето образование дава най-общо: знания и умения; ценностна система; оценъчни критерии, национален и интернационален дух.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Европейският контекст на качеството на висшето образование

Качеството на висшето образование е фактор, свързан с присъствието на българските висши училища, както в националното, така и в европейското образователно пространство [1,2,3,4,8]. Изискванията към качеството се съгласуват, прилагат се общи критерии за оценка, като се акцентира върху ролята на институциите за осигуряване на качеството на образованието. Следва да се отбележи, че поддържането на качеството на образованието има дисциплиниращ ефект, но не ограничава академичната автономия на университетите.

В табл. 1 е представено хронологично развитието на европейската политика в областта на висшето образование.

Таблица 1. Европейско пространство за висше образование

Година	Документ	Принос към качеството на висшето образование
1	2	3
1998	Париж Сорбонска декларация	Съвместна декларация за хармонизиране структурата на европейската система за висше образование.
1999	Болонска декларация	Европейско сътрудничество в областта на осигуряване на качеството.
2001	Саламанка	Създадена Европейска асоциация на университетите EUA
2001	Комюнике от Прага	Сътрудничество между специалисти по осигуряване на качеството и признаване.
2003	Комюнике от Берлин	Осигуряване на качеството на институционално, национално и европейско ниво.
2005	Комюнике от Берген	Приемане на Европейските стандарти и насоки за осигуряване на качеството.
2007	Комюнике от Лондон	Създаване на Европейския регистър по осигуряване на качеството Assurance Register (EQAR).
2009	Комюнике от Льовен	Качеството като главен фокус на Европейското пространство за висше образование.
2012	Комюнике от Букурещ	Осигуряване на качество за всички и увеличаване заетостта на завършилите.
2015	Комюнике от	Повишаване на качеството и ефикасността на ученето и

	Ереван	преподаването; подобряване на пригодността за заетост на дипломираните лица през целия им професионален живот.
2018	Франция	Предстоящо.

2. Качеството на образованието в националното нормиране

Законът за висшето образование регламентира:

Чл. 6 (4) Висшето училище осигурява качеството на образованието и научните изследвания чрез вътрешна система за оценяване и поддържане на качеството на обучението и на академичния състав, която включва и проучване на студентското мнение най-малко веднъж за учебна година.

Чл. 6 (5) Целта на системата по ал. 4 е да контролира, поддържа и управлява качеството на образованието в предлаганите области на висшето образование и професионалните направления, както и на академичния състав. Функциите и структурата на системата за поддържане на качеството по ал. 4 се уреждат в правилника за дейността на висшето училище.

Законът за висшето образование гарантира академичната автономия чрез осигуряване независимост на академичната общност при реализация на присъщите й дейности (учебна дейност, кадрово развитие, научноизследователска и творческа дейност, поддържане на материална и информационна база и други) в условията на самоуправление, колегиалност и творческа атмосфера в университетската среда.

В момента е в процес на реализация Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014 – 2020 г. [6].

3. Русенският университет „Ангел Кънчев” в парадигмата „Система по качество на висшето образование”

Качеството на образованието е било на вниманието на Русенския университет „Ангел Кънчев” през всички етапи на неговото развитие – практически от основаването му. Утвърждаването на Русенския университет „Ангел Кънчев” в системата на висшето образование в България, както и извоюваното международно признание, се дължи именно на постиженията в тази област.

До последните години на миналия век се приемаше, че висшето образование е качествено, няма почти нищо неоткрито в неговото управление - основно по вътрешно убеждение и само с вътрешно оценяване на процесите в Университета. По-голямо внимание се обръщаше на входа на образователната институция.

От средата на 90-те години на миналия век се даде ход на развитието на парадигмата „Система по качество на висшето образование”, която надстройва систематично, и донякъде революционно, обичайните модели от миналото време.

Русенският университет „Ангел Кънчев” има вътрешна система по качество на образованието с действащи основни елементи. Системата е базирана на европейските принципи на изграждане на системи по качество на висшето образование, съобразена е с националния опит в тази област и включва собствения опит и добри практики. Управлението на качеството обхваща пълната конфигурация от университетски дейности и звена: обучение (учебен процес – организация, провеждане, съдържание, процедури); практическо обучение [8]; университетска наука; материална и информационна база; академичен състав, административен състав, студентски състав; други специфични университетски дейности (продължаващо обучение, научно обслужване, сътрудничество с регионални и национални институции; междууниверситетско сътрудничество; международно сътрудничество; работа по проекти; други дейности).

Системата по качеството е изградена върху баланс между законовите и подзаконовите нормативни изисквания, определящи държавната политика във висшето образование и академичните автономия, свобода и самоуправление на висшите училища. Системата реализира принципа на непрекъснатото подобряване

и устойчиво развитие в дълготраен план - в съответствие с изискванията и удовлетвореността на клиентите на образователни услуги в най-общ смисъл. Има определено дисциплиниращ ефект, но без нарушаване на принципите на академичните свобода и автономия.

Актуалното състояние на страната се характеризира с демографски проблеми и с насочването на част от кандидат-студентския контингент към чуждестранни висши училища. Налага се известно преосмисляне на разбирането за качество на образованието с оглед не само запазване, а и разширяване на позициите на Университета в националния, европейския и глобалния образователен пазар.

Най-съществените базови подходи на парадигмата „Система по качество на висшето образование“ са свързани със системността и с вътрешната осъзната необходимост да се говори за качеството. Началото се слага с приемането на Закона за висшето образование през м. декември 1995 г. В обобщен вид и в последователност, развитието на парадигмата може да се представи в следните етапи:

1. Концептуално решение – изграждане.
2. Междууниверситетско сътрудничество: национално (Русенски университет „Ангел Кънчев“, Технически университет –София; Технически университет –Варна; Технически университет - Габрово; Великотърновски университет “Св. Св. Кирил и Методий”; Стопанска академия „Димитър Ценов”; Шуменски университет “Епископ Константин Преславски”); международно - с OXFORD BROOKES UNIVERSITY – Великобритания.
3. Политика по качеството – формулиране.
4. Институционално изграждане: организационно (комисии към Академичния съвет, основните звена), Съвет по качеството, кадрово, кабинет по качеството и др.
5. Документация: Наръчник по качеството; процедури по качеството; други методични документи.
6. Вътрешно одитиране: обучение на вътрешни одитори; проведени 24 вътрешни одита на системата по качеството.
7. Независимо външно одитиране: два одита от Сметна палата (2005, 2009 г.); сертификационен одит от BVQI (2004 г.); одит на БРИЕ (2004 г.); одит на , специалност „Ерготерапия” (2015 г.);
8. Системно анкетиране на студенти, докторанти, преподаватели, работодатели и др.: съгласно процедура „Университетски анкети”, по 14 въпросни листи; изграден on line анкетен център (2014 г.).
9. Професионална реализация и кариерно развитие: Въведена система за проучване на професионалната реализация на студентите. Проведено през м. май 2005 г. първо специализирано анкетно проучване на професионалната реализация на 5373 студенти, дипломирани в Русенския университет “Ангел Кънчев” през периода 2000...2004 г. Организиран за първи път Ден на професионалното ориентиране на първокурсника на Русенския университет в рамките на Национални дни на кариерата – Добра кариера, добър живот (2015 г.); развита алумни мрежа и създадена през 2015 информационна система за нейното функциониране;
10. Мултипликация на резултатите: проведени обучения и предоставени опит и документация на: Медицински университет – Плевен, Югозападен университет “Неофит Рилски”, Колеж по телекомуникации и пощи – София.
11. Комуникационна стратегия - системата по качеството да бъде популяризирана и разбрана.
12. Акредитация: три успешни процедури за институционална акредитация. Акредитирани: 22 професионални направления, вкл. 4 специалности от регулирани професии; 46 докторски програми.
13. Представителни национални изяви: Първа и Втора национални конференции с международно участие „Качество на висшето образование” – под

патронажа и с участието на министъра на образованието и науката; национални семинари и други.

14. Квалификация на университетските преподаватели: Школа на младия преподавател 2011. Проведен заключителен семинар: „Иновациите във висшето образование – добри практики на Русенския университет „Ангел Кънчев“.

15. Университетски стратегии и програми: университетска програма за противодействие на корупцията (2008); приети и в процес на реализация университетски стратегии за: изграждане на партньорство на Русенския университет с бизнес средите за високо качество на обучение за периода 2011-2015 година; прозрачност и ефективност в работата на Русенския университет; за управление на риска, актуализирана през 2011 г. и 2015 г.; интернационализация на образователната и изследователската дейност през периода 2014 – 2020 година.

16. Развита система за работа с бизнес средата и организации: от 2009 г. ежегодно се провежда инициативата „Дни на работодателите“ за обсъждане на учебна документация и друго взаимодействие; създаден първи в страната академичен Кариерен център с активна дейност; създаден информационен портал за работодатели.

17. Регионални контакти: по инициатива на Русенския университет създаден Форум за регионално съгласие и сътрудничество (ФОРС) между университета и Областите Русе, Разград, Силистра и Търговище; подписано споразумение за сътрудничество между Русенския университет, Великотърновския университет и областите Русе и Велико Търново; колектив на Русенския университет разработва стратегия за развитие на област Русе 2013-2020 година.

18. Европроекти: с акцент качество на висшето образование в програмния период 2007-2013 г. са развити редица значими за университета проекти, финансирани по структурните фондове и по международни програми на Европейския съюз.

19. Интернационализация на системата по качеството: Предоставена документация за университетската систематпо качеството на Таракийски университет, Волгоградски държавен университет (ВолГУ). Русенския университет се включва в новата Европейска рейтингова система U-Multirank с професионално направление „Машино инженерство“ и е едно от 4-те висши училища в България, участвали в първото издание на системата. Русенския университет е едно от петте български висши училища, поканени да участват в изследването HEInnovate, проучващо профила на предприемчивите университети в Европа.

4. Ново развитие на парадигмата „Система по качество на висшето образование“

Русенският университет „Ангел Кънчев“ има призната водеща позиция в областта на системите по качество на образованието. Динамиката на образователните процеси – глобални, европейски, национални, вътрешноуниверситетски - мотивират развитие на парадигмата в нови направления (надстройка върху надстройката), като:

- хоризонтална интеграция на структурата на основните и други университетски звена с цел постигане на синергитичен ефект;
- редовен преглед на структурата от професионални направления и специалности и образователно-квалификационните степени, с които оперира университета;
- системно партньорство с бизнеса;
- поддържане регионална лидерска роля в областта на висшето образование и научното обслужване на региона;
- развитие на международни програми и структури за обучение на студенти;
- обучение в специалности на чужд език, вкл. на български студенти;

- създаване на университетски професионални образователни стандарти (в сътрудничество с бизнеса) – контрол на изхода на системата;
- усъвършенстване на практическото обучение (в реални производствени условия, в съответствие с пазара на труда и професионалната реализация);
- развитие на електронните форми на дистанционно обучение (в т.ч. пълна дигитализация на учебниците и учебните пособия, които са на хартиен носител);
- други, които времето ще наложи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

1. Качеството на образованието е приоритетна задача в европейската и националната политика във висшето образование.

2. Русенският университет „Ангел Кънчев“ активно развива парадигмата „Система по качество на висшето образование“, базирана на системността, вътрешно осъзнатата необходимост да се говори за качеството и разбирането и реализацията на системата. Специфицирани са етапите, през които в последователност и като съдържание, е развита университетската система по качеството.

3. Динамиката на образователните процеси (глобални, европейски, национални, вътрешноуниверситетски) мотивират развитие на парадигмата в нови направления, като надстройка върху надстройката, свързани с: консолидация на звената, професионалните направления и специалностите; партньорството с бизнеса; практическото обучение; електронни форми на дистанционно обучение; чуждоезиково обучение; други.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Фъртунова М. Модернизация на висшето образование в България. Научни трудове на Русенския университет – 2014. Том 43

[2] Фъртунова М. Качество на висшето образование - европейски акценти. Втора национална научна конференция с международно участие „Качеството на висшето образование в България – проблеми и перспективи“, Русе, Сборник с доклади, том 1, 2009

[3] Пенчева В., Х. Белолев. Осигуряване на качество във висшето образование – условия за ефективно присъствие на българските висши училища в европейското образователно пространство. Втора национална научна конференция с международно участие „Качеството на висшето образование в България – проблеми и перспективи“, Русе, Сборник с доклади, том 1, 2009

[4] Кючуков Р., Д. Станчев, Н. Станчева, М. Фъртунова. Състояние и проблеми на университетските системи за качество на висшето образование. Юбилейна научна сесия “60 години Русенски университет “Ангел Кънчев”, 10...12.11.2005 г., Сборник доклади, 2005

[5] Кючуков Р., С. Кунев. Професионална реализация на завършилите студенти. Методология. Емпирични изследвания. Резултати. Русе, Русенски университет, 2007

[6] Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014 – 2020 г.

[7] Пенчева В., Р. Кючуков. Оценяване на дистанционната форма на обучение. V-та Национална конференция по електронно обучение, Русе, 2014

[8] Фъртунова М., В. Пенчева, Р. Кючуков. Практическото обучение в системите за поддържане на качеството на обучението във висшите училища. Научни трудове на Русенския университет, том 53, серия 9, 2014

За контакти:

Проф. д-р Велизара Пенчева, Русенски университет „Ангел Кънчев“, тел.: 082-888 378,
e-mail: vpenceva@uni-ruse.bg

Доц. д-р Радослав Кючуков, Русенски университет „Ангел Кънчев“, e-mail:
rivanov@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.